

Vereniging Oud Valkenburg

oud valkenburg

NIEUWSBRIEF JUNI 2015

Beleidsplan 2015-2019

Jan Bakker

Op 26 april jongstleden was onze jaarlijkse ledenvergadering. De vaststelling van het Beleidsplan 2015-2019 vormde het belangrijkste agendapunt. De vergadering stemde unaniem in met het voorgestelde plan. Hier volgt een samenvatting daarvan.

Het beleidsplan constateert dat veel van het Beleidsplan 2009-2014 is gerealiseerd. Dat geldt allereerst voor de organisatie binnen de vereniging. Elk bestuurslid heeft een taakveld toegedeeld gekregen en voor het uitvoerende werk zijn werkgroepen samengesteld. Vrijwilligers zijn aangetroden om het werk te verrichten, helaas nog steeds niet in voldoende mate.

Verder zijn in het collectiebeheer grote stappen gemaakt, is de kwaliteit van onze exposities sterk verbeterd en is een educatief programma ontwikkeld. Ook het naar buiten treden heeft meer aandacht gekregen.

De ondertitel van het beleidsplan luidt "Hoever reikt onze polsstok?" Onze mogelijkheden blijven beperkt. Het accent voor de komende vijf jaar wordt dan ook gelegd op consolidatie van het bereikte en

verder ontwikkelen op een beperkt aantal thema's.

Deze thema's zijn vooral de volgende.

Collectiebeheer

De vereniging wil het kenniscentrum zijn op het gebied van de historie van Valkenburg. Dat houdt in dat relevant materiaal beschikbaar en toegankelijk moet zijn. Registreren en ordenen zijn derhalve van groot belang en het kernwoord daarbij is toegankelijkheid.

Museum

De expositie over het castellum en omgeving is van hoge kwaliteit. Er zijn echter nieuwe inzichten over onder andere de bewoning van De Woerd; daarop moet de expositie worden aangepast. Voorts zijn er nieuwe technieken voor presentatie ontwikkeld. Die bieden ook voor ons museum interessante mogelijkheden.

De gemeente Katwijk wil in het kader van het masterplan "Romeinen in Katwijk" het Romeinse verleden beter zichtbaar maken, ook in Valkenburg. Dat is ook van betekenis voor ons museum.

Het nieuwe Dorpshuis biedt ook voor presentaties van onze vereniging kansen en dat kan ruimte en dus nieuwe mogelijkheden voor het Torenmuseum opleveren.

Educatie

Het streven is om aan alle basisscholen van de gemeente Katwijk een educatief programma aan te bieden. Dit programma

wil de geschiedenis van Valkenburg levend en tastbaar voor het voetlicht brengen.

Historisch onderzoek

Sprak het vorige beleidsplan slechts van het bevorderen van onderzoek, voor de komende jaren wil de vereniging een eigen onderzoeksprogramma opstellen.

Het volledige Beleidsplan 2015-2019 is te vinden op onze website.

Annie Rhijnsburger: herinneringen aan de eerste auto in Valkenburg.

Herman Dijkhuizen

Het is al een behoorlijke tijd geleden dat ik een gesprek had met Annie Rhijnsburger, ondanks haar naam een echte Valkenburgse. Ze werd geboren in 1924 en woont nu in de Wilbert.

Toen ik haar sprak woonde ze nog in het eerste huis van De Wei. Het dwarsstraatje recht tegenover de hoofdingang van basisschool De Burcht. Ze liet me foto's zien van haar overleden man, Hans Imthorn. Een koninklijke onderscheiding hing in de gang. Hij had veel betekend voor de dorpsgemeenschap. Ze was terecht trots op hem!

Annie heeft haar hele leven in Valkenburg gewoond. Zestien jaar voor de Tweede Wereldoorlog werd ze geboren in het laatste van een blokje van vier rijtjeshuizen aan de Hoofdstraat schuin tegenover de plek waar nu Hoogvliet is gevestigd.

“Of ze zich nog herinnerde wanneer de eerste auto's in het dorp kwamen?” was mijn vraag, want daar kwam ik voor.

Nou dat wist ze nog goed! Haar geheugen over haar jeugd was nog steeds prima. “Als klein meisje van 5, 6 jaar rende ik nieuwsgierig de straat op als ik een auto hoorde aankomen.” begon ze haar verhaal.

Het was dan ook voor het hele dorp een gebeurtenis van jewelste toen juist in die tijd Siem Poot

een garagebedrijf begon bijna tegenover haar ouderlijk huis. “Op de plek waar nu Hoogvliet staat” verduidelijkte ze. Met aan de weg een benzinepomp, van het merk Purfina als ze zich dat goed herinnerde.

Siem Poot kocht bij de start van zijn bedrijf ook een personenauto. Die gebruikte hij als taxi. Siem reed je daarmee naar Het Haagsche Schouw, naar het ziekenhuis in Leiden of zelfs nog verder. Op zondag werd door hem met die taxi de dominee opgehaald als die niet uit de buurt kwam en het te ver fietsen was. Dat was blijkbaar voor het dorp geen probleem.

Een gewoon mens had geen geld voor een taxi. Als Annie kleren nodig had liep ze samen met haar moeder naar Het Haagsche Schouw. Vandaar namen moeder en dochter de gele tram richting de Haarlemmerstraat.

De straat waar Annie woonde noemde iedereen de Straatweg, of anders Steenweg dat kon ook.

Een bestrate weg door het dorp was toch iets bijzonders. Als je naar Leiden ging moest je voor het onderhoud van de verharde weg betalen bij het Tolhuis.

Dat huis stond ongeveer honderd meter voorbij de plek waar nu de Kwantum staat. Altijd de bel luiden, dan kwam er iemand die het tolhek open deed! Annie weet nog dat je voor een fiets 5 cent moest betalen. Toen ze later een dienstje naam in Wassenaar mocht ze per week afrekenen.

Ondanks het geïnde tolgeld was de Straatweg geen best onderhouden weg. Een hobbelweggetje vond Annie het maar, met heel weinig verkeer. De jongens voetballen op klompen altijd gewoon midden op de straat. Ze liepen niemand in de weg.

Annie weet nog goed dat haar neefje uit Wassenaar een keer op bezoek kwam. Hij vond Valkenburg maar een armzalig boerendorpje. “Hier zie je nooit iemand” was zijn ongezouten commentaar en hij ging ter illustratie midden op straat breeduit in een stoel zitten. “Mij gebeurt niks, al blijf ik hier gewoon de hele middag zitten.” Na een half uur gaf hij het op. Nog steeds in de verste verte geen auto of zelfs fietser te ontdekken.

Annie was eigenlijk een beetje beledigd, dat wel. Begrijpelijkwijjs is het Wassenaarse neefje nooit haar favoriet geworden.

We besluiten het gesprek. "Die auto van Siem Poot was volgens mij de eerste van een echte Valkenburger. Dat kun je aan iedereen navragen", besluit Annie.

En ik houd het daarbij. Tot het tegendeel blijkt....

De Heerlijkheid Valkenburg.

Ton van Deijk

Op zaterdag 7 februari 1807 werd te Zoeterwoude geboren Christiaan Reinhart Bentfort. Hij overleed aldaar op maandag 30 mei 1864, oud 57 jaar.

Hij was de oudste zoon van heel-, vroedmeester en apothecaris te Zoeterwoude Frans Reinhart Bentfort (geb. Den Haag 3.3.1782, overl. aldaar 24.2.1845) en Jannetje Scheekermans (geb. Leiden 9.5.1782, overl. Zoeterwoude 3.3.1856).

De eerder genoemde Christiaan Reinhart Bentfort huwde te Delft op vrijdag 28.11.1828 met Petronella Wilhelmina van Sprenkhuizen, geb. Vrijenban 14.11.1804, overl. Zoeterwoude 3.12.1871 als dochter van Jacobus Johannes van Sprenkhuizen en van Maria Versteeg.

Christiaan Reinhart ging theologie studeren en deed in 1828 kandidaatsexamen voor de Provinciale Kerk Vergadering van Noordbrabant en werd vervolgens, als opvolger van Ds. J.E. Fouache, op 4 januari 1829 predikant van de Hervormde Gemeente te Zoeterwoude. Hij is daar tot zijn emeritaat op 1.1.1847 gebleven. Zijn afscheidsprek in een schrift met 42 handgeschreven kantjes was op zondag 26.9.1847, gebaseerd op de tekst van Efeziërs 1 vers 22b-23a. Zijn opvolger aldaar werd Ds. H.A.C. Denier van der Gon.

Ds. Bentfort woonde in de pastorie met huisnummer 94, pal naast de 16^e eeuwse

NH-kerk aan de Dorpsstraat. Op bijgaande foto is het betreffende lichtgekleurde huis te zien, tegenover het bruggetje. Op

dezelfde locatie werd in 1937 een nieuwe pastorie gebouwd.

Het echtpaar kreeg in de loop der jaren, wellicht geïnspireerd door de tekst van Genesis 9 vers 7, in totaal 13 kinderen, waarvan er helaas 6 jong zijn gestorven.

Het verhaal neemt echter plotseling een andere wending, wanneer eind 1829 aangekondigd wordt dat de Heerlijkheid Valkenburg in het openbaar zal worden geveild. De geschiedenis van deze aparte Heerlijkheid begint op 22.12.1615, wanneer bij octrooi van de Staten van Holland de Hoge Heerlijkheid wordt afgesplitst van die van de beide Katwijken en het Zand. Via een ingewikkelde reeks van verervingen, zoals beschreven in o.m. het in 2000 verschenen boek "Heren van Stand" komt de Heerlijkheid uiteindelijk in bezit van Otto baron van Wassenaer Catwijk, Heer van beide Katwijken, het Zand en Valkenburg, lid van o.m. de Ridderschap en van de Provinciale Staten van Gelderland, Ridder van de

Teutonische Orde, wonende in de Pauwelstraat (A 244) te Nijmegen, die echter om meerdere redenen heeft besloten om deze Heerlijkheid te verkopen.

Ten overstaan van notaris (tevens burgemeester van Katwijk) J.C. Hummel vindt op dinsdag 10.12.1829 in logement De Roskam aan de Turfmarkt te Katwijk a/d Rijn bij opbod en afslag de veiling plaats. Dankzij een extra bod van 300 guldens kwam deze Heerlijkheid ten slotte voor 10.350 guldens in het bezit van Ds. Bentfort. Op woensdag 20 januari 1830 is het gekochte ten huize van genoemde notaris getransporteerd en betaald.

Vanaf dat moment kon Ds. Bentfort zich Bentfort van Valkenburg noemen, en kon hij tevens het bijbehorende wapen Valkenburg voeren, zijnde in goud een geopende gekanteelde rode burcht, getopt op de hoektinnen van twee toegewende zwarte valken; helmteken: de burcht en de valken van het schild; dekkleden: rood, gevoerd van goud.

Dat de veiling in de voormalige herberg,

gerechtsgebouw en gemeentehuis De Roskam plaatsvond, een gebouw van voor 1560, is niet zo verwonderlijk, omdat dit pand van oudsher in het bezit van de baronnen van Wassenaer Catwijk is geweest. Wat ook genoemd mag worden is het feit dat Ds. Bentfort voor de aankoop wel wat over heeft gehad, want hij heeft hiervoor enkele keren zo'n 15 km vanuit Zoeterwoude naar Katwijk, en ook

weer 15 km terug moeten reizen, in een winter die als extreem streng en met veel sneeuw te boek staat.

De Ambachtsheerlijkheden waren voorlopers van de huidige plattelandsgemeenten. Zij werden door koning Lodewijk Napoleon in 1795 afgeschaft, maar pas met de invoering van de Gemeentewet van Thorbecke in 1851 zijn alle ambachtsheerlijkheden definitief vervangen door de gemeenten, zoals we die nu nog kennen, met burgemeester, wethouder en gemeenteraad.

Maar wat werd er nu in feite via de notariële acte aan Ds. Bentfort overgedragen? In de betreffende acte 2103 dd. 20.1.1830 (toegang 3.04.01, inventaris 5059/5080/5081) bij het Nationaal Archief wordt dat globaal omschreven, incl. het recht van voordracht der leden van het plaatselijk bestuur, benoeming van ambachtsbewaarders, bevestiging van kleine ambten, approbatie en reprobatione der nominatie en beroeping van de predikant, vrije zitplaats en gestoelte in de kerk. De bij een Heerlijkheid behorende rechten werden dus na de zgn. Bataafse tijd slechts gedeeltelijk hersteld.

De Heerlijkheid Valkenburg komt door vererving en verkoop uiteindelijk in het bezit van Johanna Aleida Geertruida Conradina Christina Werndly, die de Heerlijkheid bij acte van 11.5.1927, gepasseerd voor notaris Mr. M. Tresling te Zwolle, aan de gemeente Valkenburg heeft geschonken.

Bij K.B. No. 376 dd. 5.7.2005 werd per 1 september 2005 zowel de gemeenten Valkenburg, Rijnsburg en Katwijk samengevoegd tot de nieuwe gemeente Katwijk. Ter gelegenheid hiervan was er van 21 januari tot 22 april 2006 in het Katwijks Museum een tentoonstelling onder de titel "De rijke historie van een nieuwe gemeente", met bijbehorend boek (ISBN-10: 90-805.761-5-8).

De straten in Valkenburg. (3) DE MIDDENWEG

Henk Imthorn

Op oude kaarten lopen vanuit Valkenburg twee wegen naar het zuiden, richting Voorschoten: de Achterweg en de (huidige) Hoofdstraat. Komend vanuit Voorschoten splitst de Hoofdstraat zich ter hoogte van de vroegere bebouwde kom grens in tweeën. Daar begint de Middenweg. Een voor de hand liggende naam gelet op de positie tussen de andere twee straten. De naam is nog niet zo oud (ca. 100 jaar). Eeuwen lang stonden er slechts enkele huizen aan de noordoostzijde. Aan de andere zijde van de weg lag het Grote Marktveld, bestemd voor de jaarlijkse Paardenmarkt.

*de
oudste woningen: Middenweg 9/11*

en Middenweg 41

De naam Middenweg is eigenlijk te simpel. Ooit was er maar één weg van af de kust het land in. De verharde langeafstandsweg aangelegd door de Romeinen. De Heirbaan voor het snelle verplaatsen van legereenheden.

de Heirbaan, Legerbaan, Heerwech

In Valkenburg liep deze weg dwars door het castellum . “En waar begint de Middenweg?” Precies: bij de zuidelijke poort van Praetorium Agrippinae. De Middenweg is gewoon de oudste straat van Valkenburg. Niet altijd in deze vorm, want ooit liep de weg langs de vicus (dorp in de Romeinse tijd) op de Woerd.

Bebouwing op De Woerd

Eigenlijk had de Middenweg de Heerwech moeten heten; een verwijzing naar de Romeinse tijd.

Maar de straatnamencommissie had destijds geen enkel vermoeden van het rijke verleden van Valkenburg. De archeologen waren toen nog niet in beeld.

In de 16^e en 17^e eeuw was de Middenweg als grens van het Marktveld veelvuldig in beeld op de vele Schilderijen, die van Valkenburg en dan met name van de Paardenmarkt gemaakt werden.

Het belang van de paardenmarkt voor Valkenburg is met name ieder jaar zichtbaar in de versieringen van de Middenweg als (ooit) de belangrijkste straat van het dorp.

Het marktveld met rechts de woningen aan de Heerwech.

De eerste vrachtauto in Valkenburg Herman Dijkhuizen

“Als je daar iets over wilt weten moet je eerst eens gaan praten met Jan de Vries” is het advies dat ik van een oudere Valkenburger krijg.
Zo gezegd zo gedaan.

Ik maak kennis met deze Jan de Vries. Hij is al een eindje over de negentig maar woont nog steeds op zichzelf. Hij blijkt een gezellige prater te zijn met een uitstekend geheugen over de Valkenburgse historie.

Of hij wat weet over de eerste vrachtauto's in Valkenburg is de vraag waar ik hem telefonisch al op heb voorbereid. Dat hoef ik geen twee keer te zeggen.

Of ik de oude Piet Vis kan plaatsen, is zijn eerste reactie. Nou, niet echt, natuurlijk ken ik een Piet Vis, maar die is van een veel latere generatie. De Piet Vis waar het om gaat blijkt de vader te zijn van de inmiddels overleden oud-wethouder Gijs Vis. Nu ben ik aangesloten. Gijs Vis de wethouder heb ik goed gekend.

Die Piet Vis was van oorsprong een landarbeider. Hij kwam naar Valkenburg toen de Schouwbrug gebouwd werd. Die groene brug over de Rijn bij Het Haagsche Schouw. Die kennen veel Valkenburgers vast nog wel.

Die nieuwe, die witte, die er nu ligt is ook een mooie besluiten we samen.

“Eerst had de oude Piet Vis een bodedienst met paard en wagen. Bode Vis stond erop. De bodeauto die daarna kwam was in ieder geval een van de eerste vrachtauto's in ons dorp. Maar niet de eerste.” vervolgt Jan de Vries.

De volgende eigenaar van een vrachtauto die Jan noemt is Kees de Wit. “Die had er een met massieve banden.” Jan de Vries zijn latere vrouw reed in haar jonge jaren vaak met Kees mee naar Katwijk. Hoe dat zit wordt niet echt duidelijk als ook nog een zekere Huig als kaper op de kust verschijnt. Het is in ieder geval goed gekomen met Jan en zijn jonge geliefde.

Als we het over transport hebben wil Jan met nadruk nog iets noemen, namelijk de geregelde dienst per beurtschip van Katwijk naar Leiden. Ooitje Poep, zo noemden ze in Valkenburg het schip.

Voordat er werd aangelegd bij het pontje gaf hij met zijn stoomfluit een serie heftige geluiden begeleid door een aantal ronde rookpluimen. Vandaar die bijnaam.

“We moeten het gesprek toch wat meer gaan toespitsen op de zaak waar we voor kwamen”, breng ik resoluut naar voren.

Het blijkt dat we daarvoor de familiegeschiedenis van Jan in moeten duiken. Het begon allemaal bij de vader van Jan. Die heette Dick de Vries. Die zat al jong in de groentehandel. Eerst had hij een hondenkar. Daarvoor leende hij in het allereerste begin twee trekhonden van Leen Anker. Toen het wat beter ging kocht hij een paardje. Dat stond 's avonds met de groentekar in een schuur op de Middenweg.

Daarna kwam de omgebouwde T-Ford als transportmiddel voor de kisten groente. De achterkant van het Fordje was er grotendeels afgezaagd om plaats te maken voor een houten opbouw! De cabine had een houten vloer. De ruimte voor de handrem was uitgezaagd in de vloer. “Hard dat je ging” vertelt Jan de Vries enthousiast, “je zag de stenen op de weg door dat gat voorbij schieten! 's Winters had je een deken over je knieën. Als de ramen bevroren waren zette je voor vertrek een kaars achter de voorruit. Even later kreeg je een klein doorkijkgaatje. En dan rijden maar. Er was altijd haast om op tijd in Den Haag te zijn.”

Het geluid van de motor kan Jan nog steeds exact nadoen. Een wat ratelend, ongelijk en krakend geluid. We schieten allebei in de lach!

We hebben het nu zonder twijfel over de eerste vrachtauto in Valkenburg te pakken. Daar zijn we allebei van overtuigd! Het doel van onze expeditie is bereikt.

Nu nog een foto. “Ja, daar zeg je wat! Toen maakten we geen foto's” zegt Jan.

Daar moet je maar naar gaan zoeken. Iemand van de familie zou iets kunnen hebben.

“Probeer Arie de Vries de oud-wethouder eens, die heeft nogal wat familiefoto's. Of anders Annie de Vries-Klok. Die woont nu in het flat in de Schelphoek.”

Arie de Vries heeft geen foto's. Hij weet wel wat we bedoelen. “Ik zie het Fordje nog zo voor me. Lachend vult hij aan “ Als het T-Fordje soms slecht wilde starten schopte je tegen de rechter voorband en dan deed hij het....” Magisch zullen we maar denken.

Dan maar naar An de Vries-Klok in de Schelphoek. Haar man Dick heeft de groothandel in groenten uitgebouwd tot een bloeiende zaak. Ze is terecht heel trots op hem. Hij verdiende goed en het was een lieve man.

Of An nog een foto van het eerste T-Fordje heeft is mijn prangende vraag. Nee, niet van de eerste T-Ford. Wel een mooie foto van de tweede vrachtauto, met daarnaast de opvolger daarvan, een Chevrolet. Dat was nou echt een pracht ding! Dick, de trotse eigenaar, staat natuurlijk ook op de prent. Hij is er echt voor gaan staan, een beetje nonchalant misschien maar zeker ook terecht heel erg trots.

We hebben nu met de foto erbij toch meer idee gekregen over hoe het zich allemaal ontwikkeld heeft met het beginnend gemotoriseerde transport in Valkenburg. En daar ging het om.

Toch nog eens uitzoeken wanneer de eerste autobus een weg vond in het dorp.

Heruitgave Valkenburg in oorlog

Henk Imthorn

Begin juli komt de Vereniging Oud Valkenburg met een nieuwe uitgave van het boekje uit 1985 over de oorlog in Valkenburg.

Destijds werd het boekje uitgereikt aan de de leerlingen van groep 8 van debasissscholen. Dit heeft gedurende 15 jaar plaats gevonden.

Uitgave mei 1985

Nu, weer 15 jaar later vindt de vereniging een heruitgave met hetzelfde doel op zijn plaats. Er is inmiddels een hele nieuwe generatie scholieren.

Heruitgave 2015

Bovendien is Valkenburg de laatste jaren uitgebreid met nieuwe bewoners. Via deze heruitgave kunnen velen een beeld krijgen van de recente geschiedenis van Valkenburg. In 1985 kreeg de vereniging een subsidie van de gemeente Valkenburg om deze boekjes op de scholen gratis uit te delen. De gemeente Katwijk echter wilde geen precedent scheppen en verwees ons voor subsidie naar de wijkraad. Deze zag gelukkig het belang in en dankzij haar financiële steun aangevuld met geld uit de verenigingskas kan opnieuw de komende jaren het boekje op de scholen aan de scholieren gratis worden uitgereikt. De eerste keer zal dit plaatsvinden in de eerste week van juli in de nieuwe school aan de Duyfraklaan.

Oproep

De vereniging werkt momenteel aan de voorbereiding van een expositie over het onderwijs in Valkenburg door de jaren heen, te openen op 5 september a.s. Hebt u nog een oude klassfoto of ander schoolmateriaal

dat u tijdelijk wilt uitlenen, neem contact met ons op of kom op zaterdag middag of dinsdagmorgen naar het museum. Dit is de kans om met vele Valkenburgers in het museum tentoongesteld te worden.

Valkenburg toen en nu GEZICHT RICHTING LEIDEN

verleden

Heden

COLOFON

Deze Nieuwsbrief verschijnt tweemaal per jaar en wordt uitgegeven door de Vereniging Oud Valkenburg.

Redactieadres: Jan Bakker, Hoofdstraat 6, 2235 CG Valkenburg.

E-mailadres: janp.bakker@ziggo.nl

Deze brief is ook te downloaden van de website www.oudvalkenburgzh.nl.

Bankrekening vereniging: 1189.37.529
t.n.v. Vereniging Oud Valkenburg